

**R. Patris, Francisci Svarez, E Societate Iesv,
Metaphysicarvm Disputationvm, In Qvibvs Et Vniversa
Natvralis Theologia Ordinate Traditvr, Et Qvæstiones Ad
omnes duodecim Aristotelis Libros ...**

Suárez, Francisco

Mogvntiæ ; [Coloniæ Agrippinæ], 1630

9 Vtrum causa efficiens ad agendum requirat passum sibi dißimile, & in
qua proportione.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-94135](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-94135)

ad hanc etiam actionem, & ad locutionem angelicam, si aliam actionem requirit, necessaria sit instantia. Inter quas sententias aliis relinquo iudicium quæ simpliciter probabilior sit: solum assero hanc tertiam esse magis consequentem ad rem quâ nunc tractamus, nisi eligatur prima, cuius difficultatibus satisfacere difficillimum est.

De sphaera actiuitatis.

LXVII. **V**ltima difficultas proposita in sexto argumento facillime soluitur ex secunda & tertia parte vltimæ assertionis, quas probabiliter suadet, & contra superiores assertiones nihil probat. Quamuis enim demus habere vnumquodque agens naturalem sphaeram actiuitatis certæ magnitudinis, in quâ possit per se & pro virtute, actioneque agere, non sequitur posse immediate agere in partem remotam illius sphaeræ, non agendo in propinquam, quia non potest agere, nisi continuata actione, inchoando illam à passo sibi propinquo, & indistante, & continue diffundendo illam per totam sphaeram: hunc enim modum agendi determinat sibi quæcunque causa efficiens. Neque est inconueniens quod causæ omnes, etiam si sint virtute inæquales, & que determinant sibi hanc passi propinquitatem, quia hoc non prouenit solum ex limitatione vel imperfectiōne virtutis, sed ex natura huius causalitatis: limitatio autem sphaeræ prouenit ex limitatione virtutis, & ita iuxta inæqualitatem virtutis erit etiam inæqualis sphaera, sic terea paria sint. Recte autem videtur probare argumentum illud, non limitari agentia naturalia ad agendum per se, & per suam propriam virtutem in solam superficiem vltimam corporis sibi contingui, sed intra aliquod certum spacium, quod possunt sua virtute attingere, etiam si per possibile vel impossibile vna pars medii non agat in aliam: quod in vltima conclusione asserimus.

LXVIII. Non probat autem argumentum illud (quamuis ad hoc etiam tendere videatur) esse impossibile illum modum agendi per partem propinquam in remotam per totum spacium, ita ut quantumvis per partes proportionales diuidamus partem remotam à propinqua, imo & superficiem proximam à reliqua magnitudine, semper possit effectus actiue procedere ad remotum per propinquum, quia in hoc modo agendi nulla inuoluitur repugnantia: quia qualitas recepta in medio, aut in qualibet parte medii, vel in superficie, potest esse actiua, & passum est etiam aptum ad recipiendam talem qualitatem, & pars remota est in debita proportionem respectu propinquois, ut ab illa pati possit; quia actio procedit vniuersimodum difformiter à principio sphaeræ vsq; ad finem: ergo concurrere possunt omnia necessaria, ut actio semper fiat per propinquum in remotum. Neque enim obstat potest infinitas partium proportionalium, quia similis infinitas est in successione actionis. Non ergo asserimus hunc modum esse impossibilem, sed asserimus in primis non esse necessarium, ut omne agens requirat propinquitatem & indistantiam passi in quod primo agit. Neque etiam sufficere ad definiendam sphaeram actiuitatis agentis, per se, & ex vi quantitatis ac limitationis virtutis eius. Asserimus deinde, etiam quando actio illo modo procedit per partem propinquam in remotam, non ita fieri ab vna parte in aliam, quin agens simul & actualiter cum omnibus agat intra sphaeram suam actiuitatis: & ideo efficacior sit actio in partem remotam per propinquam, quam si sola pars propinqua per virtutem in se receptam ageret in remotam.

Et verumque horum assertum est in vltima conclusione, & videtur sufficienter probari ex omnibus dictis & contentis in illa vltima difficultate.

SECTIO IX.

Utrum causa efficiens ad agendum requirat passum sibi dissimile & in quo propinque.

Ratio difficultatis primo sumi potest ex dictis sectione quarta, ubi ostensum est interdum agens agere in se ipsum etiam secundum eandem partem; non tamen potest autem idem sibi esse dissimile secundum eandem partem: ergo non est necesse ut semper passum sit agenti dissimile. Dicitur fortasse, quando aliquid in se agit, semper operari per virtutem alterius rationis à forma quâ in se agit, & ita in principio actionis esse sibi dissimile, quatenus non habet formaliter illam formam, sed tantum virtualiter.

Sed contra hoc argumentor secundo, nam interdum aliquid agit in seipsum etiam per eandem qualitatem formaliter: calor enim vel frigus alicuius corporis, quando circumdatur ab agente contrario solet seipsum intendere, & quasi fortificare ad resistendum, vel debellandum aliud, ut patet in calore ventriculi, qui hac ratione tempore hyemis fortior est, ut experientia ostendit, & testatur Hippocrates aphorismo 15. Idem patet in aere existente in cavernis vel locis infimis, qui tempore hyemis calidior est. Nec potest hoc tribui extrinseco agenti, cum illud contrarium sit, & non possit qualitatem sibi oppositam intendere. Neque etiam potest tribui diminutioni naturali ab intrinseca forma, cum quia hæc ex se semper est maxima quæ esse potest, cum sit mere naturalis; neque est cur augeatur propter circumstantiam contrariam, imo inde potius deberet impediri, tum etiam quia non solum in naturali, sed etiam in præternaturali subiecto inuenitur ille modus actionis, nam etiam aqua in puteis calidior sit tempore hyemis.

Tertio est simile argumentum, quia interdum vna res agit in aliam sibi similem in qualitate & intentione, etiam si actio per eandem qualitatem fiat. Assumptum patet communi exemplo de ferro, quod licet in se non habeat summum calorem, sed vel, v. g. intendit similem calorem in palea vel stipula, ut illam comburat. Et ad eundem modum calor, & lumen medij intendi solet per reflexionem à calore vel lumine corporis extreme distantis, etiam si illud in se calidius vel lucidius non sit intensius, ut cum Sol directe calefaciat aerem & terram, calor aeris intenditur ex reflexione terre, & similiter intenditur lumen aeris ex reflexione speculi, &c. cum tamen nec calor in terra, nec lumen in speculo potuerit esse intensius, quam in aere ex actione Solis, cum magis distent à Sole quam aer.

Quarto si ob aliquam causam esset necessaria hæc dissimilitudo, maxime ut agens superet in virtute agendi passum: sed ob hanc causam non est necessaria, tum quia fieri potest ut aliunde proveniat illa superior virtus, nimirum ex maiori densitate, aut ex aliis conditionibus subiecti: tum maxime, quia non semper videtur necessarius ille excessus ex parte agentis, alioquin nunquam passum posset reagere in suum agens. Quia vel superatur ab illo in virtute vel non: si non superatur, & nihilominus ab illo patitur, iam in agente non requiritur excessus virtutis, si vero superatur & nihilominus in illud reagit: ergo ad reagendum non requiritur excessus virtutis at vero reactio vera ac propria actio est, & causalitas effectiua: ergo ad hanc non semper est necessarius excessus virtutis: ergo nec dissimilitudo in forma seu ratione agendi. Tandem fieri potest ut actio sit coæua agenti, ut illuminatio Soli: nunc autem nunquid intercedit dissimilitudo inter agens & patiens, quia semper fuerunt similia.

Notatio

Notationes ad resolutionem questionis.

Aduertendum est, cum inquirimus, an efficiens requiratur passum sibi dissimile, non esse sermonem de fine actionis, sed de initio, seu de dispositione & proportionibus, quæ antecedere debet inter agens & passum ad actionem, quia hic inquirimus conditiones requisitas ad agendum, non eas quæ consequuntur actionem. Et præterea, quæ in fine actionis non tam comparabitur passum ad agens, quam effectus ad causam. Quo fit, ut dissimilitudo in termino actionis non possit esse de ratione causæ efficientis, cum potius intentio agentis sit reddere passum sibi simile. Quod si id interdum perfecte non assequitur, provenit ex imperfectione effectus, & hæc aliquando oritur ex debili virtute agentis, quod non potest vincere resistantiam passivi; aliquando ex incapacitate passivi, & nobiliori virtute agentis, quod vniuersale est, seu causa æquiuoca agens per formam superioris ordinis, quam effectus non potest secundum eandem rationem recipere: & ideo fit similis secundum aliquam analogiam, vel rationem communem non vero perfectam.

Rursus obseruandum est, cum inquirimus dissimilitudinem, quæ antecedere debet inter passum & agens, non esse sermonem de antecessione in tempore aut duratione, sed ordine naturæ & causalitatis: illa enim prior, licet sæpe intercedat, per se necessaria non est, ut recte conuincit vltimum argumentum in principio factum. Neque enim dubitandum est: quin possit actio esse cõsua agenti, quando illa successione non requirit, & absque resistantia fit. Vnde, si illa sit actio naturalis, & ex sua specie talis sit, ut possit reddere passum perfecte simile agenti, à principio perficiet illam dissimilitudinem: nam agens naturale, statim ac est, agit quantum potest, & ideo si agit sine resistantia, à principio producit effectum perfectum: ergo secundum realem durationem in ea actione passum nunquam est dissimile agenti. Nihilominus tamen ordine nature intelligi potest dissimile, quia tale passum ex se, seclusa actione agentis, non haberet similitudinem cum illo, Et ita actio illa non fit circa passum, ut iam simile, sed potius reddit illud simile: atque ita formaliter fit ex dissimili.

Resolutio questionis.

Cle igitur explicato questionis sensu, facile est eius resolutio: dicendum est enim causam agentem efficere non posse in passum, nisi quatenus est sibi dissimile in forma, seu termino actionis. Hoc est veluti primum principium in Philosophia: tradit illud Arist. 1. de Generat. capit. 7. text. 46. vbi ait maximam partem veterum summa animi consensione affirmasse, rem nullam similem à simili quicquam pati: quod alterum nihil magis agens, aut paribile alteri sit. Et text. 48. idem confirmat, quia alias eadem ratione idem à se ipso afficeretur. Quod in sequentibus declarat, dicens hanc dissimilitudinem necessariam esse secundum formam seu speciem, nam in materia, seu genere subiecto, potius requiritur similitudo inter agens & patiens, quod paulo inferius declarabimus. Idem principium supponit Arist. eodem lib. de Gener. c. 9. dum ait agens agere, quatenus est actus, pati vero passum ut est in potentia. Quod etiam docet toto lib. 1. physicor. & lib. 3. in principio, & lib. 7. à text. 35. & lib. 8. à principio. Et expositiores his locis generatim ita sentiunt, quamuis nonnulli in aliquibus particularibus actionibus non recte id declarant, ut respondendo ad difficultates videbimus.

Franco. Suar. Metaph. Tom. I.

Ratio autem tacta, est, quia agens agit quatenus est in actu, & ad agendum requirit passum, quod sit in potentia; sed id quod est in potentia ut sic, est dissimile ei quod est in actu ut sic ergo. Maior quoad priorem partem constat, quia agere, est communicare, seu dare esse, & ideo necesse est, ut tale esse supponatur actualiter in causa, vel formaliter, vel eminenter iuxta modum & dignitatem agentis; nemo enim dare potest, quod in se aliquo modo non habet. Et eadem fere ratione probatur altera pars eiusdem propositionis, quia dum agens communicat suum esse passivo, reducit illud de potentia in actum: ergo passum ut tali actioni subternitur, supponitur in potentia. Et ideo in primo Physicorum priuatio ponitur inter principia ad generationem necessaria ex parte materiæ, quæ principia in omni mutatione, vel actione quæ fit ex subiecto, proportionaliter necessaria sunt. Ab incommodis etiam optime confirmatur conclusio Aristoteles, quia alias nulla esset ratio cur ex duobus similibus vnum potius in aliud ageret, quàm è conuerso. Item, quia idem posset se ipsum intendere. Item, nullus esset finis actionum, sed post perfectam pugnam inter contraria, & comparata victoria, & assimilitate passivo, tunc denuo inchoaretur actio. Ac denique, ut Aristoteles ait, hoc modo nihil vindicari poterit, neque ab occasu, neque à motu.

VIII
Conclusio
nisi ratio.

Absurda
ex opposito
conclusionis.

Corollaria ex præcedenti resolutione.

Atque ex his rationibus sequitur primo, dissimilitudinem per se necessariam inter causam agentem & patientem, solum esse eam, quæ est inter habitum & priuationem, seu inter rem constitutam in actu, vel existentem in potentia: nam si in passivo supponatur capacitas ad recipiendam formam, & agens habeat virtutem ad producendam illam, nullam aliam dissimilitudinem ex parte passivi requirit, nisi quæ careat tali forma: quia neque ex ratione motus aut actionis, neque ex alio generali principio, alia potest in vniuersum requiri. Vnde, quod in rebus generalibus, & corruptibilibus, inueniatur non solum hæc dissimilitudo, sed etiam positua oppositio & contrarietas, non est ex ratione causæ efficientis ut sic, sed ex eo, quod tales res ita sunt institutæ, ut mutuam inter se pugnam & actionem habere possint, & ex se inuicem generari & corrumpi secundum speciem. Est autem animaduertendum, inter causas efficientes quasdam esse vniuocas, alias vero æquiuocas: quas voces iam supra explicuimus: agimus autem de causis principalibus, nam ex illis facile est doctrinam ad instrumentales accommodare. In causis ergo vniuocis dicta conditio propriissime & formaliter intercedit: nam cum agens introducat in passum formam eiusdem rationis cum illa, per quam agit, supponit in passivo carentiam eius, & consequenter supponit formalem dissimilitudinem cum illo.

At verò causa æquiuoca non inducit in passum formam eiusdem rationis atque adeo formaliter similem suæ formæ per quam agit, & ideo proprie non supponit in passivo formalem dissimilitudinem, id est carentiam illius formæ secundum speciem quam in se habet: sed supponit dissimilitudinem inter passum, ut actioni supponitur, & ut per actionem perficitur, & consequenter etiam supponit in passivo carentiam illius similitudinis, quæ inter formam aliquam formaliter sumptam, & aliam quæ eminenter continet illam, intercedere potest. Et ratio est clara: Primo, causa æquiuoca non facit formalem similitudinem, eminentialem tantum (ut ita dicam) ergo proportionalem tantum dissimilitudinem prærequirit, nam sola priuatio formæ, quæ terminat actionem agentis, ad actionem necessario supponitur. Etenim ad actionem non requiritur, quod passum careat forma, quæ est formaliter in agente, si illam non est formaliter, seu eiusdem rationis re-

IX.

X.

Nu ceptu-

cepturum; sed solum oportet, ut careat illa forma, quæ in ipso est introducenda, & futura est terminus actionis, etiam si in agente solum sit virtualiter seu eminenter, quia privatio ad actionem requiritur, non opponitur formaliter illi formæ, quæ est principium actionis, sed illi, quæ futura est terminus ad quem actionis, cum talis privatio habeat rationem termini à quo. Sic igitur dissimilitudo necessaria inter huiusmodi agens & passum non oportet ut sit formalis, sed sufficit eminentialis, ut declaratum est. Et hæc ratione vnum graue potest mouere aliud deorsum, etiam si sint in gravitate similia vel etiam si simul deorsum moueantur, & in hoc etiam sint similia: quia formalis terminus illius motus non est gravitas, sed ubi inferius, quod quodammodo continetur virtute in gravitate, & ideo illius privatio, non vero privatio gravitatis, necessaria est ad illum motum. Et idem est de omnibus similibus, præsertim in actibus immanentibus, in quibus semper actio potentie æquiuoca est, de qua communiter dici solet, non tam tendere ad producendum simile, quam ad producendum proportionale, id est actum secundum concurrentem primo, & qui sit perfectio eius, in quo non formaliter, sed virtute & eminenter continetur. Ideoque in illa etiam actione inter principium actuum & passuum quatenus talia sunt, supponitur tantum dicta eminentialis dissimilitudo, nimirum quod in altero contineatur eminenter actus quem alterum non habet formaliter, donec illum recipiat à principio actiuo, quæ dissimilitudo semper reperitur, siue illa principia in re distinguantur, siue tantum ratione, ut in solutione ad primum magis constabit.

XI.

Secundo sequitur ex dictis ad efficientiam, per se requiri, ut causa agens habeat vim in passum, & circa capacitatem eius: quia alias impossibile esset sequi actionem: Hoc sequitur ex dictis, nam ob hanc causam necessaria est prædicta dissimilitudo inter agens & passum, ut in agente, quatenus est in actu, possit esse vis ad subiiciendum sibi passum, quod est tantum in potentia. Et confirmatur, nam, sicut impossibile est formam informare materiam nisi habeat vim informantem proportionatam materię, ita neque agens potest in suo genere actuare subiectum, nisi habeat vim in illud: quia in vniuerso actus secundus requirit actum primum proportionatum. Ut tamen hoc amplius declaretur, advertendum est, ex quatuor capitibus oriri posse, ut inter aliqua duo non sequatur actio, loquor de naturalibus agentibus. Primum, si in illis non sit virtus actiua. Secundo, si in altero sit virtus, in altero vero non sit capacitas illius formæ, quam aliud agere potest, ob quam causam ignis non potest calefacere cælum: & ideo Aristoteles non posuit negationem principii generationis seu mutationis, sed privationem, quia debet esse in subiecto capaci. Ideo etiam dixit in I. de Generat. requiri inter agens & passum dissimilitudinem in forma, & similitudinem in materia; ratione cuius passum sit capax formæ agentis. Quod tamen non est eodem modo in omnibus agentibus verum: nam cælum agit in hæc inferiora, quamvis cum illis in materia non conveniat, & intelligentia mouet corpus, cum quo non convenit in materia. In agentibus ergo, quæ agunt actiones vniuocæ & corruptiuæ, est simpliciter vera illa propositio, & de illis proprie locutus est Aristoteles, nam ibidem dixit, agens quod convenit cum passum in materia, patet etiam ab illo: scilicet vero esse de agente superiori, quod in materia non communicat. In agentibus ergo actione æquiuoca solum requiritur illa conuenientia secundum communem aliquam rationem: loquimur enim de agentibus creatis, in quibus nullum potest alterare vel generare aliud, nisi aliquo modo conueniant in materia, saltem in comuni, quia oportet ut verumque sit materiale. In motu etiam locali id reperitur, quod mouens & motum, semper conueniunt aliquo

Ex quibus
capitibus
inter duo
non sit a-
ctio.
Primum.
Secundum.

modo in capacitate recipiendi motum sibi proportionatum: nihil enim creatum mouere potest localiter, nisi ipsum etiam sit mobile, ut de corporibus constat, & de intelligentiis etiam infra dicemus. Sed hoc quodammodo extrinsecum est ad rationem agentis: intrinsecum autem est, quod in passum sit capacitas illius formæ, cuius actiua vis est in agente.

Tertio impeditur actio, si illa capacitas iam sit in actum reducta, quia tunc etiam cessat vis agentis in passum, eo quod iam factum sit, quidquid ab illo fieri poterat; quod coincidit cum his quæ hæcenus diximus, nempe nihil posse agere in sibi simile, quatenus tale est: quod tam est verum in agentibus vniuocis, quam in æquiuocis, loquendo de proportionata similitudine, quæ inter ea & effectus eorum esse potest, ut ex superioribus constat. Ratio enim proportionalis ex hac eadem radice oritur, scilicet, quia iam tota vis talis causæ expleta est in tali passum, & ideo nihil ei superest agendum. Dices, etiam si passum sit in actu per vnam formam vel qualitatem adhuc manere posse in agente vim ad introducendam aliam similem, alioqui tota hæc questio reduceretur ad illam, an, scilicet, duo accidentia solo numero differentia possint esse in eodem subiecto. Respondetur, non posse, quia postquam subiecti capacitas vno actu completa est, iam non manet in potentia ad alium similem actum, & quoad hoc verum est esse valde coniunctam hanc questionem cum illa de pluribus accidentibus solo numero differentibus in eodem subiecto. Nam si in eadem materia possent esse plures formæ substantiales, vel speciei, vel numero differentes, posset naturale agens inducere alteram formam in materiam, quæ tantum vnam haberet: ergo similiter, si subiectum posset habere duo accidentia omnino similia, quamvis haberet vnum, posset aliud recipere à simili agente, vel etiam à seipso, & ideo diximus supra disp. 5. sect. 9. non posse accidentia solo numero differentia, & omnino similia simul recipi in eodem subiecto.

Quarto tandem, supposita virtute ex parte agentis, & capacitate in passum, eum dissimilitudine & priuatione, adhuc potest impediari actio ob resistantiam passum. In quo est obseruandum, ad actionem ut sic per se non requiri resistantiam in passum, sicut etiam diximus non esse necessariam contrarietatem, vel oppositionem positivam, nam privatio ut sic non resistit sed potius parat viam ad actionem: quidquid ergo resistit, reducitur ad positivam contrarietatem vel repugnantiam, & ideo per se non requiritur ad actionem, quin potius ex se impedit, vel retardat actionem. Unde, quod actio sit successiua, & non instantanea, ex resistantia passum prouenit, nisi interueniat motus localis, cui est intrinseca talis successio, ut ex Philosophia constat & inferius in tractatu de actione, & passione attingemus. Hinc ergo fit, ut quando ultra dissimilitudinem passum interuenit etiam resistantia, sit tanta sit, ut vel superet, vel æquet virtutem agentis, impediatur actio: & ideo est commune Philosophorum axioma, & quasi primum principium, ad efficiendum necessariam esse proportionem maioris inæqualitatis, id est, in qua maior sit virtus in agente, quam resistantia in passum. Quod sumptum est ex Aristotele citatis locis, & patet facile quia agens ut agens vincit passum, saltem quantum ad id quod agit: ergo necesse est ut secundum eam rationem viribus illud superet, aliàs quo modo vincere posset? Atque hoc in solutione quarti argumenti amplius declarabitur.

Argumentorum solutiones.

SVper est igitur, ut argumentis satisfaciamus: & ad primum quidem recte ibi responsum est, &

ex omnibus quæ diximus, declarata est responsio, & potest amplius declarari. Nam idem potest simul & secundum eandem partem esse in actu primo, & in potentia ad actum secundum, quod alij dicunt in actu virtuali, & potentia formalis, & ita secundum eas duas rationes, siue re, siue ratione tantum & habitudine distinguantur, habet ad se quandam dissimilitudinem, non propriam & formalem, sed eminentialem & virtutalem, quæ satis est ad actionem, ut diximus.

De Antiperistasi.

XIV. In secundo argumento petitur vulgaris difficultas de Antiperistasi, quæ purè Physica est, & in 1. de Generat. cap. 7. solet ex professo tractari, & ideo pauca attingam huic loco necessaria. Dicunt ergo quidam ad rationem illam, quamvis eadem qualitas non possit se ipsam intendere directè actione, tamen reflexa posse, quam aiunt eo casu interuenire in hunc modum: Quod res calida verbi gratia, à suo contrario obfessa, quædam species in illud immittit, quæ sunt veluti instrumenta ad agendum in illud: cum autem ipsum contrarium illis speciebus resistat, illæ in suum agens reflectuntur, atque ita illud intendunt. Ita docent Marfilii 1. de Generat. qu. 17. & 18. Albertus de Saxonia, quæstion. 15. Venetus in summ. de Generat. cap. 23. & in summ. Meteoror. cap. 3. & alij. Sed hæc sententia dicit incredibilia, & non soluit difficultatem. Primo enim fingit species intentionales sine fundamento. Deinde facit illas instrumentum alterationis materialis, quod inauditum est. Rursus facit illas euntes, & redeuntes, cum tamen sint accidentia, nisi fortasse dicat esse aliqua corpuscula, quod incredibile est; vel nisi dicat illum reditum esse Metaphoricum, per reactionem, quod verum esse non posse, iam patebit, probando alterum membrum, scilicet non solui difficultatem. Quod patet primo, quia illa species, quidquid illæ sint, sunt instrumenta agentis, à quo manant: agunt ergo in virtute illius: ergo non possunt excedere in agendo virtutem eius: quomodo ergo possunt illud intendere, etiam si ad illud reuertantur? Secundo, hæc actio sæpe fit absque diffusionē aliqua seu actione per medium, ut quando agentia contraria sunt proxime vicina, & alterius virtus roboratur in sensu enim nullæ sunt species, quæ redire ad ipsū possint, quia nec recipiuntur in contrario, ut supponitur, nam propter resistantiam eius dicuntur redire ad suum principium; neque etiam in medio, quia nullum est. Denique interdum hæc actio fit circa subiectum, cui talis qualitas repugnat ut in aqua putrefacta, non ergo potest esse per actionem reflexam eius.

XV. Alij ergo dicunt vnum contrarium à fortiori circumdatum ex naturali appetitu suæ conseruationis se se colligere & vnire, suamque actionem in se conuertere, ut se tueatur. Additque Niphus 1. de Generat. suo 195. in recognit. dub. 2. vnum contrarium per se habere vim ad agendum per aliquam sphaeram, & quia à contrario obfistere impeditur ne diffundat illam extra se, eam in se conuertere, & ita se intendere. Sed hæc etiam opinio & falsa est, & difficultatem non soluit. Probatur, quia iam admittit non solum simile agere in simile, sed etiam idem in se ipsum secundum eandem formalem qualitatem. Nec refert, si dicatur, hoc accidere ob circumstantiam contrarium, & quasi ex metu illius, nam vel ad illam actionem est in ipsa qualitate intrinseca virtus naturalis, vel non: si est, ergo à principio ac semper efficit in se illam actionem & intentionem absque occasione contrarij, quia naturalis virtus naturaliter exequitur totam vim suam absq. alia occasione, dummodo non sit impedita. Si vero non est in re virtus sufficiens ad illam actionem, non efficit illam.

Franc. Suar. Metaph. Tom. I.

lam, etiam si contrarium non urgeat. Simile argumentum fiet, inquirendo an illa maior intensio sit naturalis tali rei & qualitati, vel non. Nam si est naturalis, habebit illam semper ab intrinseca natura dimanantem, neq. expectabit necessitatem tuendi se à contrario ut illam faciat. Si vero est præternaturalis, non potest ab intrinseco ex ipsamet qualitate provenire.

Rursusque inquiram, an illa maior intensio occasione instantis contrarij ab intrinseco acquisita, ablato contrario antequam dimanet, perseveret in re, an non. Nam si perseverat signum est esse naturalem, & à principio ac per se semper fuisse futuram absque occasione contrarij agentis, si nullum fuisset impedimentum. Si vero non perseverat, ergo nunquam potuit ab intrinseco fieri, nam perfectio, quæ ab intrinseco manat, non tollitur absque extrinseco agente. Denique vix intelligi potest, quid significent illa verba, quod agens se se colligit, & magis vnit, aut quod ad se actionem conuertit. Aut enim significant, quod se se condensat, & omnes partes suas in minorem locum redigit: & hoc facile improbat argumentis factis, applicando illa proportionaliter, quia vel ille motus aut condensatio est naturalis, vel non: si est naturalis, semper inerit, per se loquendo: si non est naturalis, non fiet ab intrinseco propter instantis contrarium. Id quod etiam confirmat experientia, non enim experimur in omnibus rebus quæ à suis contrariis patiuntur, huiusmodi motus: oportet autem in omnibus fieri, si id naturaliter proveniret ex vi appetitus se tuendi à contrario. Quod autem addebatur, nempe conuertere agens actionem in se, quia impeditur, ne illam diffundat, nullam habet verisimilitudinem; quia ex eo, quod cesset agens ab actione in aliud non fit capax actionis in se, nec maioris intensiois. Alias, res existens in vacuo, hoc ipso se intenderet, quod non potest agere in aliud. Item, quia effectio maioris intensiois excedit propriam virtutem: ergo licet agens impediatur, ne in actionem sibi proportionatam prodeat, nõ ideo potest efficere in se actionem quæ propriam superet virtutem.

Alij ergo non inuenientes viam ad declarandam hanc actionem, negat esse in reb. talem actionem, & ad experientias respondent esse apparentes, non veras: & huiusmodi apparentiæ variè excogitantur causas, quæ fictæ sunt, & sensui repugnant: quanquam Galenus lib. 3. de simplicium medicam, facult. 3. in hanc sententiam propensus sit.

Dicendum est ergo, duobus tantum modis intendi qualitatem aliquam occasione circumstantis contrarij, scilicet vel ab extrinseco agente, quod ea occasione ibi includitur ac detinetur, vel è conuerso, rati actionem per eam occasionem recedit extrinsecum contrumpens, & statim res ab intrinseco se reducit ad naturalem statum, qui illam maiorem intensioem postulat: & ita fit, ut nunquam qualitas intèdat se ipsa. Priorem modum tetigimus sectione præcedente, ubi ex Aristotele diximus balneas in hyeme esse calidiores, quò à medio frigidiori calor in eis includitur atq. impeditur ne foras erumpat: quod de calidis exhalationibus declarauimus. Sic etiam venter animalis calidior est in hyeme, quia animales spiritus intus retinentur, eo quod frigiditas aeris cutè & poros stringit, ut Galenus notauit declaratis citatum aphorismum Hippocratis, & eleganter Aristot. sect. 2. Problem. qu. 29. ubi alia exempla adducit. Et ex eadem causa (opinor) provenit, quod in hyeme aqua putrefit calidior, quia, nimirum, aliquæ exhalationes calidæ in cavernis terræ generatæ impediuntur, ne ascendant, existente medio densiori & crassiori propter maiorem frigiditatem.

In qua tamen experientia duo sunt difficultia. Vnum, unde sint ibi tales exhalationes. Aliud, quomodo possint, cum sint tenuissimæ, agere in aquam, quæ

XVI.

XVII.

XVIII. Duplex modus declarationis ibi includitur ac detinetur, vel è conuerso, rati actionem per eam occasionem recedit extrinsecum contrumpens, & statim res ab intrinseco se reducit ad naturalem statum, qui illam maiorem intensioem postulat: & ita fit, ut nunquam qualitas intèdat se ipsa.

Balnea & animalia venter calidiores.

Galenus. Aristoteles. Idem de aqua putrefacta.

XIX.

frigidissima est. Ad primum verò dicendum est, virtute Solis, & aliarum influentiarum celestium generari huiusmodi exhalationes ex terra, quæ ob densitatem suam & siccitatem, quam per se loquendo, maiorem habet in inferioribus partibus, apta materia est ut ab ea huiusmodi exhalationes excitentur. Et fortasse plurimæ ex his ætius tempore ibi generantur, postea diutius ibi detinentur ob causam supra dictam. Illæ autem, cum sint subtiliores aqua, illi facile miscentur, dum ascendere conantur, & ita facile poterunt eius frigiditatem temperare, saltem continuè in illam reagendo. Fortasse etiam aer inclusus in cavernis vel poris terræ, cum natura sua calidus sit ob eandem causam calidior est, & ad illam actionem iuvat. Alter modus huius actionis declaratur aliis exemplis: primum est de aqua putrefacta, quæ tempore æstatis est frigidior, nam exhalationes calidæ, à quibus calefieri posset, ibi non consistunt, sed celerius ascendunt: tum quia medium eo quod fit calidius & rarius, non impedit, cum etiam quia eo tempore illæ exhalationes subtiliores sunt propter vehementiorem Solis influentiam. Atque ita remoto agente contrario, aqua ab intrinseco frigidior fit, nõ quæ natura eius postulet, sed quam antea esset dum à contrariis suis plus pateretur. Hoc etiam modo evenit, ut aqua frigida Soli in æstate aliquantulum obiecta, frigidior fiat, nam calor extrinsecus efficit in medio, vel in externa superficie aquæ, aut in vase quod illam continet, aliquam raritatem, & tunc si quid vaporis calidi aquam circumdabat, vel ei permixtum erat, evaporatur facilius, & inde fit ut aqua ad naturalem statum magis se reducat; & fortasse etiam condensatur amplius non solum ob dictam causam sed etiam occasione vitandi vacuum: atque ex hoc etiam capite frigus crescit. Legatur Aristoteles sect. 24. Problem. q. 13. & 1. Meteor. c. 12. Altero ergo ex his duobus modis possunt omnes experientie similes declarari, ut nunquam necesse sit admittere idem intendere se ipsum secundum eandem qualitatem: nam quando illa intentio est ab intrinseco per naturalem diminutionem, tribuitur generanti.

An multitudo agentium seu densitas materie vni conferat ad intentionem actionis.

XX. *Quo unda sententia affirmans.* In tertio argumento duæ petuntur difficultates: una est an qualitas existens in densiori subiecto possit in alio rariore intendere sibi similem ultra suum gradum, seu, quod idem est, an plura agentia partialia vel plures partes eiusdem agentis propter maiorem applicationem ad idem passum sibi simile in qualitate, & æquale in gradu, possint intendere qualitatem eius. Multi enim ita affirmant, ut Marsilius 1. de Gener. quest. 19. & Soto 2. Physic. questione secunda, & Niphus 1. de Generatione suo text. 195. dub. 2. quest. 2. Ratio eorum est, quia virtus agentis non solum crescit ex intentione formæ, sed etiam ex multitudine, dicente Aristotele 8. Physic. textu 80. in maiori magnitudine maiorem virtutem existere: ergo si tota illa virtus magis applicetur eidem passu, ut fit, quando agens est densius, maiorem etiam effectum faciet. Et confirmatur communi exemplo supra posito de ferro candenti, & de duobus luminosis æqualibus, & æquè applicatis eidem parti aeris. Item de actibus æqualibus multiplicatis, qui intendunt habitum: & de guttis æqualibus æquè cadentibus, quæ tandem cauant lapidem. Et confirmatur secundo, nam aer in hyeme congelat aquam, quia, nimirum, incendit frigiditatem eius ultra eum gradum frigiditatis, quem in se habet, nam si ipse esset tam frigidus, etiam condensaretur, & fieret aqua.

XXI. Neque existimant hi authores hanc suam sententiam esse contrariam doctrinæ traditæ de dissimili-

tudine requisita inter causam efficientem & passum sed aiunt, sicut simile agit in simile secundum formam, si sit dissimile in gradu, ita etiam posse id quod est simile in forma & gradu, agere in aliud simile, si sit dissimile in virtute & potentia: ita vero in præfati acciderem: nam calidum ut quatuor valde densum, licet non excedat in gradu ærem, neque manum æque calidam, excedit in virtute & potestate. Quia hæc non commensuratur soli intentioni, ut dictum est. Et declaratur præterea, quia illud calidum densum habet vim producendi in aliam totam formam, quam in se habet; quia ergo in passu rariore non potest illam multiplicare ob incapacitatem eius, augeat illam intentione.

Hanc sententiam existimo falsam, & contrariam principio posito: quod hoc sensu accipiendum est, scilicet, nullam rem posse quippiam agere in aliam sibi similem secundum eam formam, in qua similes sunt, neque ei posse addere perfectionem seu intentionem, si supponantur esse perfecte similes, id est non tantum in specie, sed etiam in gradu intentionis, quod Aristor. citato loco de Generatione dicit, si sint omnino similes. Quocirca ad argumentum factum dicendum est, multitudinem formæ cum æquali intentione, siue in vno agente valde densa, siue in multis quantumcunque applicatis, non sufficere ut intendat in alio similem formam ultra illi gradum, quem talis forma habet in agente. Hæc est communior sententia, quam tenet Paulus Venerus in summa de Generat. cap. 23. Albertus de Saxonia 1. de generatione, questione 15. & Aludillo questione 2. & Optime Victoria in relectione de augmento charitatis.

Ratio à priori est iam tacta, quia agens actione sua intendit assimilare sibi passum, quo fine confecturo, cessat eius actio, sed si passum factum est simile in forma & gradu, iam est perfecte simile: igitur non ultra progreditur actio. Nec dici potest nondum esse perfectam similitudinem factam, quia passum non est affectum tantam formæ multitudinem, quanta est in agente: tum quia multitudo vel paucitas formæ non pertinet ad rationem ipsius formæ seu qualitatis, sed provenit ex subiecto seu quantitate: & ideo illa non est dissimilitudo in forma, sed in æqualitas in quantitate: vnum enim album non dicitur dissimile duobus albis, quia non est plura, sicut illa, sed dicitur inæquale: per actionem autem non intenditur talis æqualitas, sed similitudo in forma. Tum etiam, quia talis similitudo vel potius æqualitas est impossibilis, supposita capacitate subiecti rari aut densi, seu, quod idem est, supposito quod passum sit vnum & agentia plura. Neque etiam est verum eam inæqualitatem compensari posse maiori intentione, tum quia sunt quantitates seu perfectiones diversarum rationum; tum etiam quia potius per illam maiorem intentionem fieret nova dissimilitudo in gradu, manente eadem inæqualitate in multitudine formæ.

Secunda ratio est, quia in forma remissa, quantumvis multiplicata in multis ac differentibus subiectis, aut in multis partibus eiusdem subiecti, non est virtus sufficiens ad efficiendam maiorem intentionem in simili forma: ergo. Patet antecedens, quia in primis non est ibi formaliter talis virtus, cum non sit formaliter talis intentio in ea forma. Suppono enim intentionem non esse aggregationem plurium similium graduum in eadem parte subiecti, sed proprium & per se augmentum eiusdem qualitatis in eadem parte subiecti: quod augmentum verbi gratia, ut octo non esset, etiam si duo calores ut quatuor in eadem parte subiecti ponerentur, de quo inferius suo loco dicam, hæc ergo perfectio multo minus esse potest formaliter in multitudine formæ remissæ existente in multis subiectis vel parti-

partibus subiecti. Neque etiam est ibi eminenter, cum illa forma secundum speciem sit eiusdem rationis, secundum gradum autem sit inferioris rationis in singulis partibus subiecti, & consequenter in omnibus etiam simul sumptis. Nam in multis rebus eiusdem rationis non est eminentior virtus, quam in singulis, cum eminentia virtutis postulet formam seu naturam superioris rationis. Neque etiam potest dici esse virtualiter illa intensio in illa forma ob multitudinem eius, quia continentia virtualis ut ab eminentiali distinguitur, solum tribuitur virtuti instrumentaria: non potest autem hoc modo attribui illa intensio multitudini formae inferioris intensio- nis, & eiusdem rationis tum quia talis forma, dum agit sibi similem, non tamen se gerit ut instrumen- tum, quam ut proprium principium agendi ut supra dictum est, tum etiam quia non potest signari prin- cipale agens, in cuius virtute dicatur efficere illum effectum: imo illa multitudo formae per se non est instituta ut sit instrumentum alicuius actionis, sed est quasi aggregatio quaedam instrumentorum eius- dem rationis.

XXV. Tercio argumentor ab incommotis, quia ex op- posita sententia sequitur primo, tres res calidas, ut quatuor posse se efficere ad inuicem summe calidas, si duae simul iunctae intendat calorem tertiae vsque ad quintum gradum, & illa rursus alias reddat sibi similes: & ita procedant vsque ad summum. Secun- do similiter sequitur, aquam calidam ut quatuor se- cundum omnem partem posse se redere calidiorē in quocunque gradu, nam duae partes extremae v. g. efficient in intermedia, & intendunt eius calorem, & illa rursus efficiet in partes extremas, & sic proce- det actio vsque ad summum. Hae tamen, & similia, sunt plane falsa, & contra experientiam. Tercio se- quitur per actus remissos intendi habitum, ita ut ad intensiorem actum inclinet, quod etiam est falsum ut suppono.

Verespondeamus fundamento contrariae senten- tia, advertendum est primo, aliud esse virtutem a- gendi crescere ex multitudine formae, aliud cresce- re quoad vim producendum effectum perfectiorem intensius illud enim generalius est, & ex illo non recte colligitur hoc posterius auctores illius sententiae.

Augeatur ergo illo modo virtus agendi non intē- sius, sed extēsius, & ideo non augeatur ut possit intē- siorem effectum producere, quam sit ipsa forma, quae est ratio agendi: sed ut suum adequatum effectū facilius, velocius, fortius, & ad maiorem distantiam ceteris paribus, possit efficere. Vnde dici potest augeri quoad modum faciendi, non quoad rem, quam potest facere. Et similiter, quando multitudini for- mae adiungitur densitas partium subiecti, multum iuuat ad hunc modum actionis, quia tota illa multi- tudo formae melius applicatur passo, & ideo condu- cit ad promptiorem actionem, non tamen potest se sola conducere ad meliorem effectum, quam in vir- tute formae contineatur, quia illa applicatio solum est conditio, quae per se non conducit ad agendum, nisi supposita virtute.

XXVI. Secundo est obseruandum, sermonem esse de multitudine formae, quae omnino aequalis est in ef- fectia & gradu formae passi, nam si contingat qua- litatem agentis esse quoad essentiam & speciem alteri- us rationis ab ea quae sit in passo & eminenter con- tineri illam, quamvis in suo ordine esset remissa, posset esse principium efficiendi in ferio- rem quali- tatem in suis gradibus intensam, ut in superioribus tactum est: nam illa superior qualitas in quocunque gradu ratione suae essentiae posset eminenter conti- nere totam latitudinem inferioris qualitatis. Neque tunc simile ageret in simile, etiam si qualitas verbi gratia, ut vnum, qualitatem ut vnum intenderet, quia essent diuersarum rationum, & illa potius ef- ficeret quaedam poroportio, quam propria similitudo.

Franc. Suar. Metaph. Tom. I.

Deinde contingere etiam potest, ut multitudo for- mae conducat ad intensiorem effectum, quando ef- fectus non adequat intensiorem formae agentis, ut verbi gratia, quando vna lucerna illuminat ae- rem, non producit in illo tam intensum lumen, quā in se habet, & ideo recte fieri potest, ut duae lucernae simul sumptae & inter se aequalis intensio- nis, lumen intensius in aere producant, quam qualibet per se posset: tunc enim cessant rationes factae, quia passum nunquam est factum perfecte simile agenti: cum er- go in agente non solum sit maior multitudo formae, sed etiam intensior forma, potest in eo esse virtus ad intendendum effectum. Vnde in quolibet illorum agentium per se erit forma productiua totius illius intensio- nis: quod autem vnum agens per se solum totam illam non produceret provenire poterat, vel ex indispositione passi, vel ex distantia, vel ex al- lia simili causa. Et tunc multitudo formae intensae op- time conferre potest ad intensiorem effectum produ- cendum, qui tamen non excedat intensiorem causam.

Maior difficultas est, si concurrerent simul duo agentia inaequaliter intensae, an possent se iuuare ad producendum intensiorem effectum, qui licet non excedat absolute totam intensiorem causam, excedat tamen intensiorem alterius partialis agentis habenti- tis formam minus intensam, ita ut licet qualitas re- missa, quantacunque in multitudine sit, per se non possit qualitatem sibi similem in gradu intendere, tamen cum consortio intensioris qualitatis possit ad intensiorem iuuare, & cooperari. Tunc enim videtur etiam cessare rationes factae nam in tali agente to- tali, est absolute intensior forma, & virtus sufficiens ad illum effectum: & inferiores gradus qualitatis cō- iuncti superioribus possunt concurrere ad quoscun- que gradus alterius qualitatis similis, ut v. g. quando calidum ut octo intendit calorem ut quatuor, non tātum concurrat ad quintum gradum v. g. per quin- tum sui caloris, vel per superiores, sed per totum su- um calorem: sicut ē cōtrario, quando facit primum gradum non id efficit per primum, sed per totum suum calorem. Cuius signum est, quia ad efficiendū primum vel quintum gradum maiorem vim habet calidum ut octo, quam calidum ut quinque, vel ut vnum, ceteris paribus, nam & maiorem resistentiam vincet & velocius ager: ergo signum est non agere solum per gradum similem & ceteros se habere cō- comitanter, & quasi per accidens ad illam actionem, sed reuera ad illam concurrere. Et ratio est, quia, ut omnes iuuent & concurrant, satis est quod in o- mnibus & singulis sit essentia caloris, quamvis non sit in singulis gradibus illa peculiaris similitudo, quae est inter gradus eiusdem omnino rationis, satis e- nim est, quod illa similitudo sit in tota forma, quae est principium agendi. Sicigitur etiam plures for- mae remissae, coniunctae intensiori, poterunt con- currere cum illa ad intensiorem effectum produ- cendum. Est ergo hoc probabile, nec rationes factae ita contra illud militat, ut facile ex dictis patet, & potest conferre ad saluandas aliquas experientias ut in superioribus tactum est, & statim etiam videbi- mus.

Non tamen omni difficultate caret, nam si forma remissa, coniuncta intensiori agit ad intensiorem si- bi similis, cur non potius ager ad intensiorem sui i- ipsius? Item, quia alias calidum ut octo aequiecinum duobus calidis ut quatuor, cum vno, & per illud a- geret ad intensiorem alterius & ē conuerso. Posset tamen responderi, ex peculiari dispositione passi, aut partialis agentis provenire, ut vnum partiale a- gens remissum magis cooperetur intensiori agenti ad intendendam similem formam in alio subiecto, quam in se, vel quam aliud simile, ut ex dicendis fa- cilius constabit. Est ergo hoc probabile, de quo plu- ra inferius.

XXVII.
Duo simi-
lia, seu ma-
gna a-
gentia ut
se mutuo
iuuent in
actionem.

XXVIII.

XXIX.
Ferum cā-
dens quali-
ter ignem
generet.

Ex his ergo satis est expeditum fundamentum contrariæ sententiæ. Ad primam verò experientiam à nobis allatam de ferro candenti communis omnium philosophorum consensus & responsio est, in eo esse aliquem ignem inclusum in poris, quamvis nos latet: à quo igne in cadentis ferri poris incluso prouenit illa maior intensio, quam sensibus facile experimur, quamvis vehementia & celeritas actionis proueniat ex consortio ferri, & densitate illius. Signum autem, quod ibi sit aliquis ignis inclusus & contentus (vt modo diximus) in poris ferri, sumi potest ex fulgore, qui ab igne semper prouenit, vt dixit Plato in Timæo. Item hoc ipsum ostendi potest ratione neutiquam contemnenda, quia ferrum non est sine poris, in quibus solet esse aer: ergo cum calefactio vehemens intercesserit, versus erit in ignem; vi & efficacia calefactionis tam intensæ ac vehementis. Ac deique nunquam sit tam vehemens calefactio in aliqua materia aut subiecto talis calefactionis capaci, quin aliquæ exhalationes ab ea secerantur & inflammantur, seu in ignem vertantur. Alii respondent longe alia ratione, esse nimirum in ferro summum calorem qui esse potest, & hoc sine forma ignis propter alias dispositiones repugnantes igni, & conseruantes ibi formam ferri. Sed disfacile creditur est illas dispositiones repugnantes igni, in subiecto sibi proportionato, & connaturali connaturaliter existunt, non impedire etiam tantum intensiorem caloris, cum illi etiam repugnent ex natura rei. Aliam responsionem supra ego insinuaui, quod in materia sicca & disposita potest generari ignis absque præsentia calefactione summa; quod potest facile defendi, & eo posito non sequitur esse in ferro summum calorem. Prima vero responsio sufficiens est.

XXX.
Alium re-
missum an au-
geant habi-
tum.

Ad experientiam de actibus remissis adductam respondetur potius probare oppositum, quia iuxta communem sententiam non intendunt aut augent habitum: quamvis hoc longiore expositione requiratur, quam suo loco magis ex professo trademus. Ad aliam de guttis cadentibus respondetur singulas aliquid agere, quia paulatim disponunt subiectum, quod reddunt aliquantulum mollius, alias si subiectum maneret æquè indispotum, nihil plus agere posset secunda, quam prima, nec centesima, quam tertia: quælibet tamen agit in passum dissimile, nam ex se verbi gratia, erat siccum, & in principio humectari incipit iuxta proportionem & virtutem guttæ cadentis: quia vero posteriores inueniunt passum magis dispositum, plus agunt, nulla tamen, agit ultra propriam intensiorem & virtutem. Ad tertiam de gelu, negatur in primis aerem plus frigidificare aquâ, quam ipse sit frigidus, sed, ad summum, potest impedire omnino, ne ab extrinseco agente calefiat: & tunc ipsa aqua se reducit ad summam frigiditatem, quam natura sua potest habere. Quod si illa frigiditas sufficit ad congelationem, iam non prouenit ab aere: si vero non sufficit (vt reuera videtur non sufficere, alias aqua in suo naturali statu existens semper esset congelata) etiam tunc querenda erit alia causa illius congelationis præter aerem, qui aer, soluta dicebatur infrigidare. Existimo autem congelationem prouenire ex diminutione humiditatis aquæ, atque adeo ex aliqua influentia celesti efficacante, nam illa siccitas sic affecta & attemperata cum tali densitate & frigiditate materiæ, congelationem perficit, nulla ergo qualitas ibi interuenit, quæ à remissiori qualitate eiusdem rationis intendatur.

De actione reflexa.

XXXI.

Altera dubitatio in eodem argumento petita est de actione reflexa, in qua fatentur aliqui formam remissam posse intendere se ipsam, nedum sibi simi-

lem. Quam sententiam ita absolute & vniuersaliter sumptam supra reieciimus, & iterum statim aliquid contra illam addemus. Alii dicunt per reflexionem multiplicari radios Solares, verbi gratia, circa eandem partem medii, nam quia ex se possent (inquiunt) ulterius pertransire, maiorem spheram obtinentes ideo cum corpori occurrunt, quod eorum diffusionem impedit, ad idem passum à quo reuerberantur, redeunt, & ita fit reflexio. Sed nisi hæc dicantur per Metaphoram, plane sunt falsa, & rationi aperte contraria, nam finguntur esse radii corpuscula quædam, quæ à Sole oriuntur, quod de omni agente fuit placitum Democriti; ab Aristotele, & omnibus Philosophis reiectum, vt generatim notauit D. Tho. 1. p. q. 15. art. 1. & specialiter de lumine qu. 67. art. 2.

Duobus ergo modis intelligi potest, actionem in medium esse intensiorem propter reflexionem. Primo, quia dum agens principale in minori sphaera operatur, intensius agit in partibus eius, quam si actio eius ad maiorem spheram diffunderetur, quod principium per se quidem apparet probabile, nam virtus finita ad plura applicata, minor est in singulis: ergo è conuerso collecta ad pauciora, fortius agit in singulis: ergo etiam agit intensius, intra latitudinem tamen suæ virtutis & intensiōis. Sic igitur ignis calefaciens hæc aulam, cum posset multo maiorem spheram simul calefacere, quia tamen actio eius intra cællos aula detinetur, intensiorem calorem facit in hoc aere, quam alias faceret, & idem proportionaliter est de Sole illuminante. Quamvis autem tunc dicitur intentio esse maior propter reflexionem, tamen reuera illa reflexio sic exposita, ex parte corporis in quo fit, solum est impedimentum, ne actio ulterius progrediatur. Ex parte autem principalis agentis est efficacior actio, maiorque suæ virtutis applicatio.

Sed hic modus explicandi reflexionem, & actionem per illam, quamvis in eo quod affirmat, probabile sit, non tamen solus sufficit, vt videtur, ad seruandum omnem id, quod experientia ostendit in huiusmodi reflexione. Primo quidem, quia si corpus, in quo fit reflexio, solum deseruierit vt diffusionis impedimentum, ratione cuius virtus primi agentis quali vnita ad minorem spheram, fortius in illam agit, quodlibet corpus obiectum in eodem puncto, & æque impediens extensionem spheræ, æqualem faceret reflexionem: nam æqualem omnino occasionem præberet primo agenti, vt fortius intenderet actionem suam, & vires suas (vt ita dicam) duplicaret: consequens autem est aperte contra experientiam, nam res nigra v. g. ceteris paribus, non facit æqualem reflexionem lucis, ac res alba; nec res alba facit æqualem ac speculum. Secundo, quia si reflexio illa tantummodo fieret, æqua proportionem id deberet fieri per totam spheram, nam illa fortior actio, vel applicatio virtutis, æqua proportionem ad totam illam fit. Consequens autem est contra manifestam experientiam, nam fortior reflexio fit in partibus propinquiorebus corpori, à quo fit reflexio vt per se satis constat.

Quocirca dicendum necessario videtur, in hac dicta reflexione interuenire propriam efficientiam illius corporis, in quo reflexio: illud enim recipit primo agente formam seu qualitatem actiuam, & illa affectum iterum agit in passum sibi proximum, quod est ipsum medium, per quod prima actio agit usque ad illud corpus deuenit. Et ideo illa prima actio agentis vocatur directa, altera vero vocatur reflexa. Hic autem modus non aliter probatur, quam ex sufficienti enumeratione, & quia per se est probabilis, & nulla inuoluit repugnantiam, quia sæpe accidit vt vna res per formam extrinsecus receptam agat, sicut aqua calida per calorem, Nō tamen caret suis difficultatibus. nā in primis interrogari potest,

test, cum medium eandem qualitate recipit à primo agente, cur non ipsum potius agat in aliud à quo dicitur fieri reflexio, quam ab illo patiatur. Respondetur id provenire ex peculiari dispositione, vel conditione talis corporis, & qualitatis, nam lumen v.g. non videtur per se actiuum, nisi in corpore denso ac terfo recipiatur, vel saltē non est æque actiuū, vt expectetia docet, ideo enim luna illuminata à Sole plus illuminat, quā aliæ partes coeli, quia ita est lucida vt sit etiam densa. Quoniam ergo reflexio luminis semper fit in corpore denso ad medium rarum, ideo potius est illa actio à tali corpore, quam ab alio. Simile quid reperitur in reflexione caloris: communiter enim fit à corpore densiori, quod fortius agit, vt supra dictum est, propter multitudinem materiæ.

XXXV. Sed tunc oritur secunda difficultas, quia hinc sequitur, vel primum agens intensius calefacere aut illuminare rem distantem, quam propinquā, propter dispositionem eius, aut rem illā distantem in qua fit reflexio, intendere similem qualitatē in medio solum ob maiorem multitudinem materiæ: cum tamen in illo fit vel minus intensa, vel ad summum æqualiter: vtrumque autem repugnat dictis in superioribus. Hoc est argumentum, quo mouentur maximē illi qui dicunt in actione reflexa simile in gradu intendi à simili, vel idem à se ipso. Sed hoc partim impugnatum est supra, & præterea potest facile refutari, quia actio reflexa, vera actio est, non & potest fieri sine sufficiente virtute, nihilq; habet speciale nisi denominationem, quia flectitur versus agens à quo directe recipitur forma, à qua est actio reflexa. Et ideo posset quis respondere hanc reflexionem nunquam fieri nisi vel per qualitatem diuersæ rationis, vel adiuuante aliqua simili qualitate, vt v.g. cum speculum per lumen calefacit actione reflexa, tunc dicitur reflexio fieri per qualitatem diuersæ rationis, & cessat facile difficultas tacta, vt supra dictum est, quia licet lumē non sit intensius in speculo, quam in aere, potest intensius calefacere, quia est qualitas superioris rationis, & aliūde iuuatur defensitate subiecti & multitudine forme magis applicatæ. At vero cum fit reflexio inter ipsamet lumina, non habet locum dicta responsio, & ideo tunc nō deerit qui neget, esse in re talem actionem reflexam, qua lumē mediū maius reddatur: sed ita apparere quia corpus illud tersum, aut albū, vehementius mouet visum. Sed hoc non apparet credibile, quia experimur ipsum aërem clarius lucere, cum fit reflexio, & obiecta in eo posita melius videri. Dicit etiam posset non intendi lumen in medio: sed nouum fieri à corpore per reflexionem: neq; esse inconueniens duo lumina esse simul in eadem parte aeris. Sicut quando fit reflexio in speculo, probabile est nouam speciem visibilem eiusdem obiecti causari in medio per reflexionem. Sed hæc multiplicatio luminum, licet perspectiuis placeat, à Philosophis non est recepta, neq; est consentanea iis quæ supradicta sunt de indiuiduatione accidentium. Et ideo dici aliter potest lumen receptum in corpore dēso esse diuersæ rationis ab illo, quod recipitur in aere: quod difficile creditur est. Aut etiam dici posset iuari ab aliqua qualitate subiecti: sed hæc omnia & alia quæ facile excogitare possunt, sine fundamento affirmarentur, ad fugiendam potius difficultatem quam expediendam illam.

XXXVI. Quocirca necessario videtur admittendū aliquod ex dictis consequentibus dummodo nō intelligatur qualitas remissa, aut se sola intendere sibi simile, sed in virtute & cum consortio principalis agentis: hoc enim esse probabile in superioribus declaratū est. Si ergo dicamus Solem, v.g. ob maiore subiecti capacitatem, intensius illuminari speculum distans quā aërem medium coadiuuante ipso medio vt instrumento vel partiali agente: tunc facile est intelligere speculum sic illuminatum iterum agere in aere sibi vicinum, & intendere lumen: neque enim est incon-

ueniens vt in eadem qualitate quidam gradus fiant ab vno agente, & alij ab alio, quando agunt diuersis actionibus & non æque primo, sed cū aliquo ordine vt hic contingit. Si vero dicamus in actione directe non illuminari intensius speculum remotum, quam aërem medium, sic dicendum est, eo quod speculum est aptius ad agendum per lumen receptū quam aer. statim ac illuminatur, coniungi virtualiter primo agenti, & iuuare illud ac iuuari ab illo, ad intendendū lumen aeris. Atque ita possunt hi duo modi dicendi probabiliter defendi, quāuis omnibus pensatis inter hos duos modos prior videatur facilior, meliusque declarare actionem reflexam & difficultates vitare.

De reactione.

IN quarto argumento petitur difficultas de reactione, & quomodo in illa saluetur maior proportio necessaria ad causalitatem effectiuam. Sed hæc difficultas latissime tractatur in primo libro de Generat. & pendet maximē ex intelligentia differentia quæ est inter potentiam agendi & resistendi, quā nos infra trademus, tractando de potentia. Nunc ergo breuiter dicitur, resistere alicui, formaliter non esse agere in illud: potest enim res interdum resistere, etiam si nihil agat in aliud. Ex quo fit, vt ad agendum non sit necessarium, vim agendi vnus esse maiorem vi agendi alterius, sed per se solam requiri, vt actio vnus superet resistantiam alterius. Hinc ergo fieri vt passim reagat in suum agens, etiam si ab illo vehementius patiatur: quia licet superetur in actiuitate, nihilominus potest actiuitate sui aliquantulum superare resistantiam alterius, & ita non agit, in illud quatenus maius vel æquale est ipsi, sed quatenus aliquo modo est inferius. Sed hæc intelligetur melius, explicatis rationibus potentia actiua & resistitiua, & proportionibus earum: quod infra præstabitimus. vltimum argumentum superius solutum est.

xxxvii.

SECTIO X.

Virum actio sit propria ratio causandi efficientis cause, seu causalitas eius.

DECLArauimus principia & condiciones necessarias causæ efficienti vt sit proxime apta ad causandum, superest vt explicemus quid sit illud quo formaliter constituitur actū causans, illud enim nos vocamus proximam rationem causandi, seu causalitatem vniuersiūque causæ. Et vt sæpe dixi. non est sermo de relatione causæ, quæ resultare dicitur effectui iam productō, quia manifestum est illam non esse causalitatem, cum potius supponat causalitatem tanquam rationem in qua fundatur. Est ergo sermo de causalitate, prout nostro modo intelligendi dicit proximam rationem fundandi relationem, illa enim ratio est quæ constituit & denominat causam in actu, prout dicitur esse prior natura suo effectui.

Aliquorum opiniones

DIFFICULTAS vero est, an hæc causalitas sit ipsamet actio qua agens agit, an vero sit aliquid aliud præter actionem: nonnulli enim Thomistæ negant causalitatem agentis esse actionem ipsam, vt Soncinas 5. Metaphys. qu. 4. & Iauell. qu. etiam 4. qui refert Heruæum quodlib. 2. qu. 1. & quodlib. 4. qu. 8. Fundamentum esse potest, quia causalitas agentis aliud esse debet ab effectui agentis: nam causalitas non causatur, sed per illam causatur effectus: actio autem est effectus agentis: ergo non est causalitas eius.

II.

Nn 4

Pro-